

בענין מי שהיה נשוי שלוש נשים

ישראל אומן

המרכז לרציונליות
האוניברסיטה העברית

ח' תמוז תשס"ט

מתני' מי שהיה נשוי שלש נשים ומת,
כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו
שלש מאות, ואין שם אלא מנה, חולקין
בשווה. היו שם מאתים, של מנה נוטלת
חמישים, של מאתים ושל שלש מאות
שלשה שלושה של זהב. היו שם שלש
מאות, של מנה נוטלת חמישים, ושל
מאתים מנה, ושל שלש מאות ששה של
זהב.

כתובה

100

200

300

100	$33\frac{1}{3}$	$33\frac{1}{3}$	$33\frac{1}{3}$
200	50	75	75
300	50	100	150

עזבון

הרי"ף

הא מתני וגמרא דילה שקלי
וטררו בה קמאי ז"ל ולא סלקא
להון כל עיקר.

• עבודה משותפת עם פרופ' מיכאל **משלר**

• תורת המשחקים

• פתרונות **לא יחידים:**

משפט, סטטיסטיקה, בחירות, כלכלה

• יש לשאול: מה הם – **חז"ל** – חשבו?

לא: מה אני חושב?

הרי"ף

ואף רבינו האי גאון ז"ל ... עיין בה
איהו נמי ומסתברא ליה על דרך שנים
אוחזין בטלית

בבא מציעא ב' ע"א

שנים אוחזין בטלית, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו. **זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי**, האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלושה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע.

רש"י

וזה אומר חציה שלי: מודה הוא שהחצי של
חבירו, ואין דנין אלא על חציה. הלכך, זה
האומר כולה שלי ישבע כו'. כמשפט הראשון,
מה שהן דנין עליו נשבעין שניהם שאין לכל
אחד בו פחות מחציו ונוטל כל אחד חציו.

הכלל של שנים אוחזין

חלוקה שווה של הסכום השנתי במחלוקת

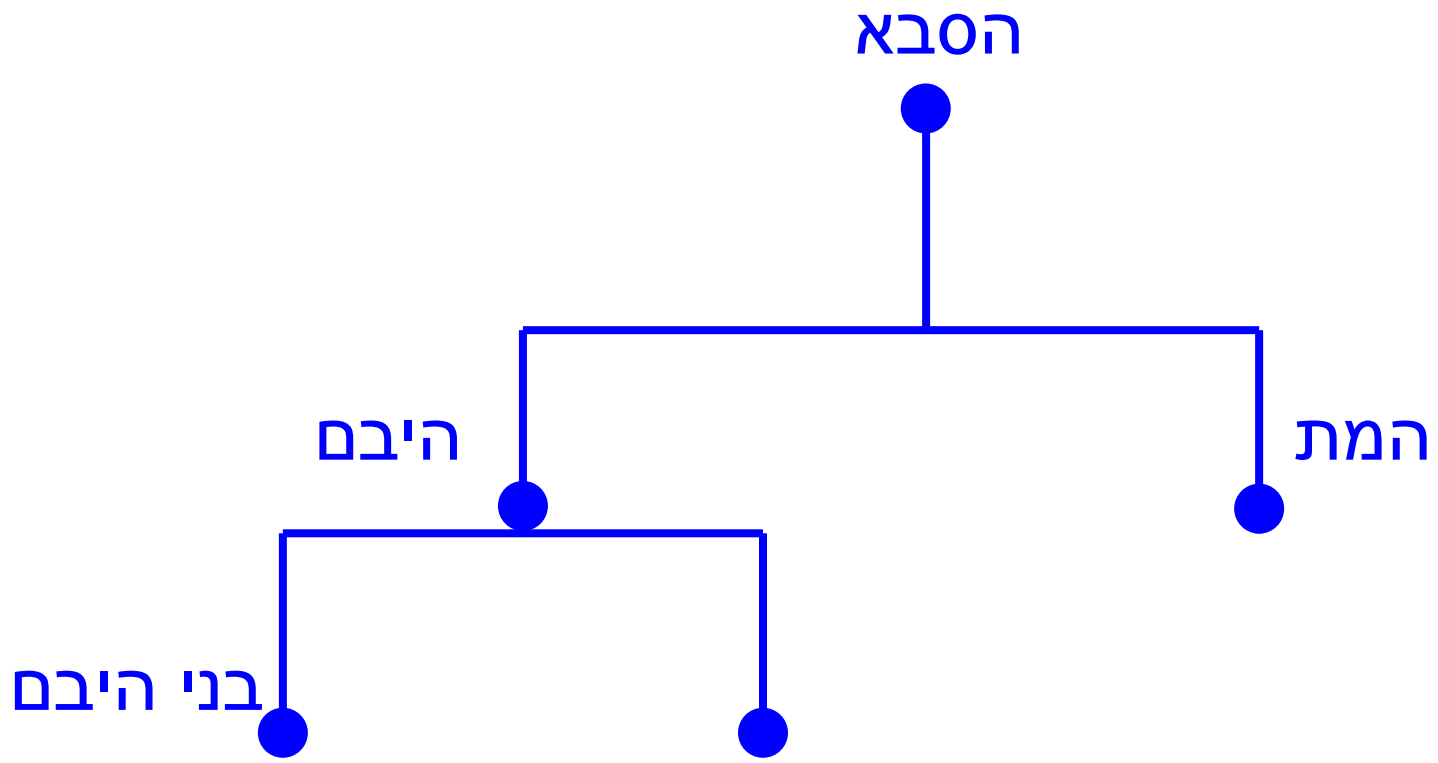
100	50	100	בבא מציעא דף ב' עמוד א'
	25	75	
100	$33\frac{1}{3}$	100	תוספתא בבא מציעא
	$16\frac{2}{3}$	$83\frac{1}{3}$	
100	50	$66\frac{2}{3}$	יבמות דף ל"ח עמוד א'
	$41\frac{2}{3}$	$58\frac{1}{3}$	
-100	-50	-100	בבא קמא דף נ"ג עמוד א'
	-25	-75	

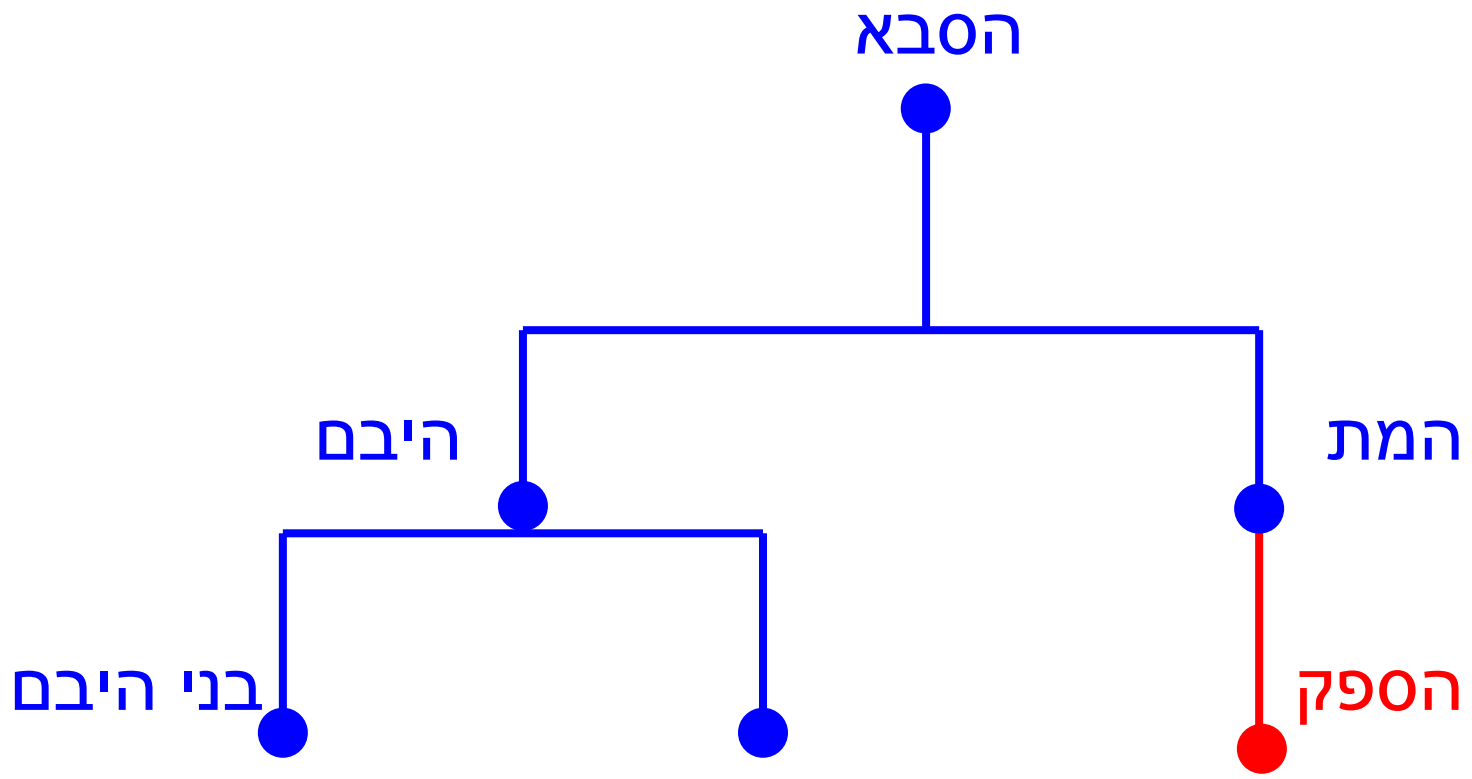
תוספתא בבא מציעא

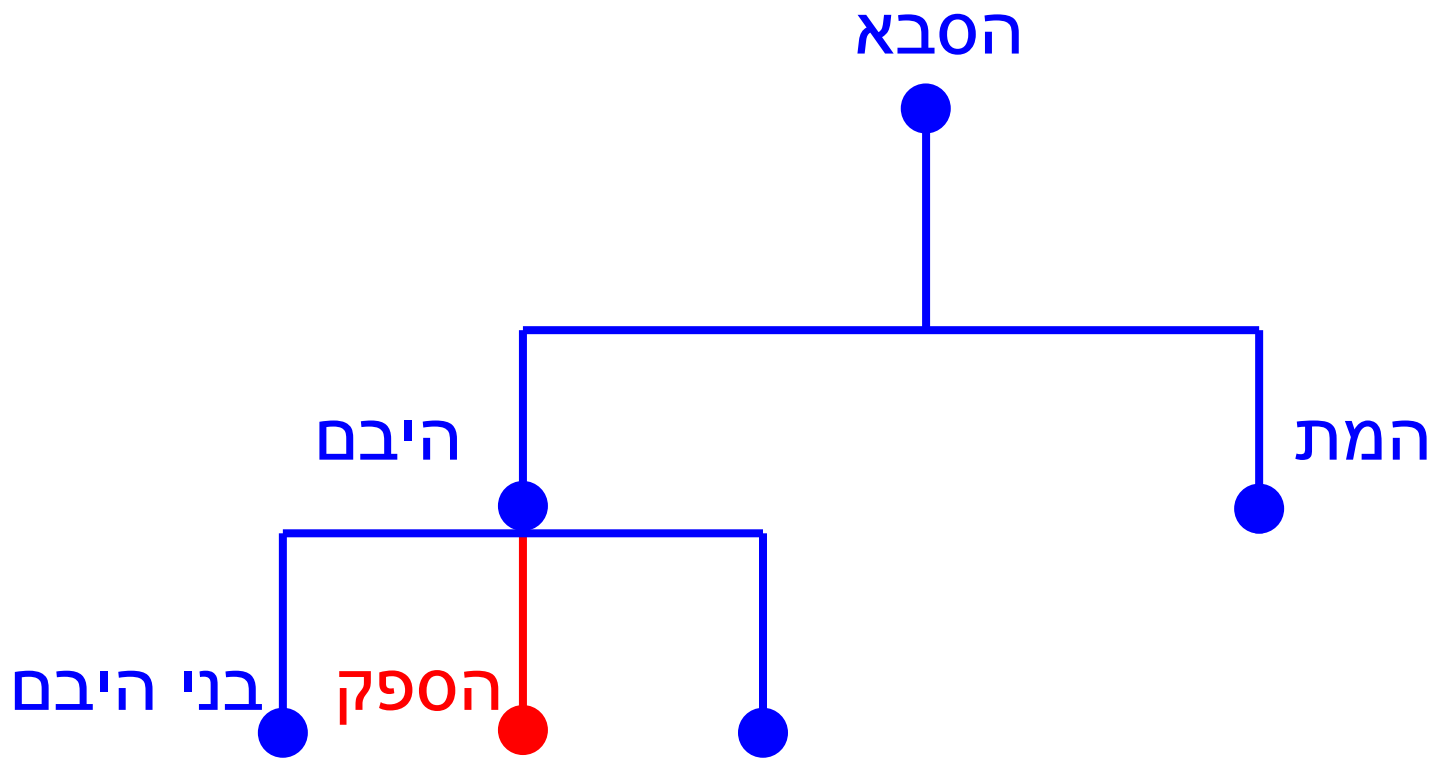
זה אומר כולה שלי וזה אומר שליש שלי
האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות
מה' חלקים והאומר שליש שלי ישבע שאין
לו בה פחות משתות

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא
ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא
ופלגא דידי הוא ובני יבם אמרי אחונא
את ומנתא אית לך בהדן פלגא דקמודי
להו שקלי תילתא דקא מודו ליה שקל
פש להו דנקא הוי ממון המוטל בספק
וחולקין

ספק ובני יבם הולכים לחלק את נכסי הסבא.
הספק אומר, "אני בן המת, ולכן חצי הירושה
היא שלי." בני היבם אומרים, "אתה אחינו,
ולכן אתה צריך להתחלק איתנו." **אז** החצי
שהוא מודה ששייך להם, הם לוקחים;
השליש שהם מודים ששייך לו, הוא לוקח;
נשאר ששית, שהוא "ממון המוטל בספק",
ולכן חולקים אותו שוה בשוה.

בבא קמא נ"ג ע"א

שור שדחף את חבירו לבור ... ר' נתן
אומר בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל
השור רביע ... אמר רבא ר' נתן דיינא הוא
ונחית לעומקא דדינא ... קסבר האי כוליה
היזיקא עבד והאי כוליה היזיקא עבד. ודקא
קשיא שלך, לשלם האי פלגא והאי פלגא,
משום שאמר ליה בעל השור לבעל הבור,
שותפתי מאי אהניא לי.

העיקרון של שניים או חזין

אינו

מובן מאליו!!!

הוא מתקבל על הדעת;

אבל, יש שיטות חלוקה אחרות,

שגם הן מתקבלות על הדעת.

למשל:

• חלוקה "לפי מעות" (יחסית)

• חלוקה שווה

		כתובה		
		100	200	300
עזבון	100	33⅓	33⅓	33⅓
	200	50	75	75
	300	50	100	150

		100	200
125	50	75	

		200	300
66⅔	33⅓	33⅓	

		100	300
200	50	150	

מינוח

נגיד שחלוקה של העזבון

תואמת שניים או חזין

אם כל שתי נשים מחלקות מה שהן ביחד מקבלות
על פי העקרון של שניים או חזין (חלוקה שווה של
הסכום השנוי במחלוקת)

זהירות!

"תואמת שנים אוחזין" אינו, לכאורה, שיטת חלוקה.
זה תנאי. חלוקה מסויימת יכולה לקיים את התנאי, או
לא לקיים את התנאי. אפשר לבדוק כל חלוקה, האם
היא מקיימת את התנאי, או לא. אבל לכאורה, אין
כאן דרך לחשב חלוקה המקיימת את התנאי.

		כתובה		
		100	200	300
עזבון	100	33⅓	33⅓	33⅓
	200	50	75	75
	300	50	100	150

הערה: כל שלושת החלוקות במשנתנו הנן תואמות ש"א.

יתר על כן, בכל אחד משלושת המקרים הנידונים במשנה, החלוקה האמורה הנה **היחידה** שתואמת ש"א.

כמה חלוקות שאינן תואמות ש"א

	100	200	300
200	$66\frac{2}{3}$	$66\frac{2}{3}$	$66\frac{2}{3}$

200	$33\frac{1}{3}$	$66\frac{2}{3}$	100
-----	-----------------	-----------------	-----

200	50	70	80
-----	----	----	----

כמה חלוקות שאינן תואמות ש"א

	100	200	300
200	66 $\frac{2}{3}$	66 $\frac{2}{3}$	66 $\frac{2}{3}$
133 $\frac{2}{3}$	50	83 $\frac{1}{3}$	
200	33 $\frac{1}{3}$	66 $\frac{2}{3}$	100
100	50	50	
200	50	70	80
150		75	75

"משפט" (עובדה מוכחת)

לא משנה כמה נשים יש
ולא משנה מה סכום כתובותיהן
ולא משנה מה גודל העזבון,

תמיד

יש חלוקה התואמת ש"א,

ורק אחת כזאת.

שתי שאלות

- מה כל זה שייך לתורת המשחקים?
- איך אנחנו מתימרים להגיד מה שהוא בעל ערך על סוגיה שאיתה התמודדו מיטב המפרשים בכל הדורות? הרי אנחנו לא מגיעים לקרסוליהם, לא בעומק המחשבה ולא ברוחב הידיעות!

Barry O'Neill
שלמה אומן
תורת המשחקים

חז"ל לא הכירו את תורת המשחקים.

אבל, תורת המשחקים היא

המפתח

שאיפשר לנו להבין את דרך המחשבה

של חז"ל

קישורים למאמרים:

המאמרים נמצאים באתר הבית שלי:

www.ma.huji.ac.il/~raumann

המאמר המקורי באנגלית משנת 1987 בספרות הכלכלית המקצועית:

www.ma.huji.ac.il/~raumann/pdf/45.pdf

המאמר בעברית משנת 1999 המיועד לקהל התורני:

www.ma.huji.ac.il/~raumann/pdf/Man%20with%20Three%20Wives.pdf

המאמר המקוצר באנגלית:

www.ma.huji.ac.il/~raumann/pdf/Game%20Theory%20in%20the%20Talmud%20Bl.pdf

שני מאמרים נוספים ב"המעין":

א. טבת תש"ע:

http://www.ma.huji.ac.il/~raumann/documents/hamaayanresponse3women_001.pdf

ב. תמוז תש"ע:

<http://www.ma.huji.ac.il/~raumann/documents/3wivessecondpart.pdf>

תוספתא סוטה פרק ו'

ג. אמר ר"ש בן יוחאי, ארבעה דברים
היה ר"ע דורש, ודברי נראין מדבריו.
דרש ר"ע (בראשית כ"א) ותרא שרה את
בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם
מצחק: אין צחוק האמור כאן אלא עבודת
כוכבים, שנאמר (שמות ל"א) וישב העם
לאכול ושתו ויקומו לצחק; מלמד שהיתה
אמנו שרה רואה את ישמעאל בונה
במסין וצד חגבים ומעלה ומקטיר
לעבודת כוכבים.

**ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אומר, אין
צחוק האמור כאן אלא גילוי עריות,
שנאמר (בראשית ל"ט) בא אלי העבד
העברי אשר הבאת לנו לצחק בי;
מלמד שהיתה אמנו שרה רואה את
ישמעאל מכבש את האמות ומענה את
הנשים.**

ר' ישמעאל אומר, אין לשון **צחוק** אלא שפיכות דמים, שנאמר (שמואל ב, ב) ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו ... ויקומו ויעברו במספר ... ויחזיקו איש בראש רעהו וחרבו בצד רעהו ויפלו יחדיו; מלמד שהיתה אמנו שרה רואה את ישמעאל נוטל קשת וחצים ומזרק כלפי יצחק, שנאמר (משלי כ"ו) כְּמִתְלַהֵלֵה הַיּוֹרֵה זִיקִים חִיצִים וּמָוֹת, כֵּן אִישׁ רִימָה אֶת רַעְיוֹ וְאָמַר הֲלֹא מִשְׁחָק אֲנִי.

**ואני אומר, חס ושלום שיהיה בביתו
של אותו צדיק כך; אפשר למי שנאמר
עליו (בראשית י"ח) כי ידעתיו למען
אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט,
יהא בביתו עבודת כוכבים וגילוי עריות
ושפיכות דמים?**

אלא, **אין צחוק** האמור כאן **אלא לענין**
ירושא, שכשנולד אבינו יצחק לאברהם
אבינו היו הכל שמחין ואומרין נולד בן
לאברהם, נולד בן לאברהם, נוחל את
העולם ונוטל שני חלקים; והיה
ישמעאל מצחק בדעתו ואומר אל תהיו
שוטים, אל תהיו שוטים, אני בכור ואני
נוטל שני חלקים. שמתשובת הדבר
אתה למד, שנאמר (בראשית כ"א) כי
לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם
יצחק. ורואה אני את דברי מדברי ר"ע.

תודה רבה